

Sanctuarium

Paoletti, Agostino

Coloniae Agrippinae, 1677

In Festo S. Matthæi Apostoli Et Evangelistæ. Meritò lapidi chrysolito comparatur, cujus pro pietates expressè refert, quæ multæ sunt & valde admirandæ.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55680](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55680)

habeo funestum quid hodie Ecclesia Dei accidisse. Et verè ita fuit; dum enim hæc agerentur, veredarius quidam Roma expeditus appulit, qui mortem annuntiavit. Eugenii Papæ Quarti, ob cuius sedem vacantem funestissima Ecclesia Dei mala acciderunt: Enim verò Auditores, sistamus hic non nihil: nam quod lapis aliquis *rendat deorsum*, quod in loco ubi est collocatus firmiter persistat, hæc proprietates lapidi debeantur. at verò ubi unquam auditum est lapidem sanguinem sudare? utique id ipsum naturaliter impossibile est, veruntamen quia lapis hic Nicolaum refere-

bat, non erat ei difficile, ut effectus nature sue impossibiles produceret; vult namque Deus, ut ipsa quoque saxa hunc Dei seruum tanquam sanctum, admirandum & electum Dei plenipotentiarium solemniter canonizent, cuius virtus impossibilitatem possibilem factam pro obiecto habeat, cui proinde eximus hic titulus *sanctus stupendus* per antonomasiam iure acclamari possit: *Scitote quoniam mirum fecit Dominus sanctum suum, mirus affectu beneficus & admirabilem reddidit*, prout hæcenus toto hoc sermone dictum & demonstratum fuit.

SERMO TRIGESIMUS

IN FESTO

S. MATTHÆI APOSTOLI ET EVANGELISTÆ.

Et fundamenta Muri civitatis omni lapide pretioso ornata, fundamentum septimum Chrysolzeus. Apoc. cap. 21.

Vinc. Bel. l. 8. c. 29.

DEum lapidibus admirabiles indidisse virtutes affirmant Philosophi, utpote rem frequenti experientia comprobant, unde Poeta:

*Nec dubium cuique debet saluum esse videri
Quin sua sit virtus divinus insita Gemmis.*

Belluac. ibid. c. 37.

Etenim de Achate lapide, qui in quodam Siciliae flumine, à quo denominationem habet, nascitur, plurimi scribunt, eum adversus viperarum morsus presentissimum esse antidotum. Item, quod vitum conservet, & in ore portatus sit adferat remedium, denique ut Belluacensis refert *portantem roborat & fecundat*. Memoria quoque non excidit lapis ille, quem Pyrius annulo inclusum portabat, in quo novem videbantur Musæ, in eamque medio Apollo cytharam tangens: *Non impressis figuris sed ingenitis*. In Aslon Trojadis lapis quidam nascitur dictus Sarcophagus, in quem imposita cadavera quadraginta dierum spatio consumuntur totaliter, illa his solum dentibus relicta. Vestes autem quibus cadaver ami-

cutur, in eundem transmutantur: Sarcophagus lapis est dictus, & corpora defunctorum in eo condita infra quadraginta dies dentibus conceptis consumuntur. Sarcos enim Græcè dicitur Arias, Poeta comedere; vestes quoque & calcamenta mortui illata lapidea fiunt. Hugo Rex Francia vas quoddam habebat ex Onyche lapide elaboratum, quod locero suo Eduardo Angliæ Regi dedit, quod ea pollebat virtute, ut admirabiles in se futuros effectus demonstraret, videlicet messem quandam granorum abundantem, vites frondosas, denique hominum sese moventes imagines, haud fecus ac si vivi & veri homines fuissent: *Vas quoddam ex Onycho nisi ita celebratum, us in eo fluctuare segetes & gemmare vites, & hominum moveri imagines videntur*. In Melitavi provincia Orientali lapis quidam reperitur talis virtutis, ut qui eum ore suo desert, nullam patiatur famis necessitatem, unde & pauperes continuum lapidis istius usum habent: *Indigena foliis cuiusdam cleris involutum ore suo rora capiunt, illius calida virtute simul & cleris voluti & culento saturantur*. In Acheloo flumina Græciae lapis

Handwritten notes in the left margin, including "S. MATTHÆI" and "XV 26".

lapis quidam generatur Galathites appellatus, qui mulierum parvulos nutrientium ubera lacte fecundat: parturientes vero ubi hunc lapidem dextro brachio alligatum portaverint, sine dolore à partu se expedite facit. Liberat quoque à dentium dolore, & contra ligaturas seu incantationes Dæmonis mire valet, oblivioni tradit omnes casus finistros & funestos, cunctaque incendia in ejus præsentia extinguuntur: *Qui se cum portaverit, si principem vel alium offensum habuerit, in oblivionem eum adducit & gratiosum reddit.* In littoribus Oceani in Perfide intra Aquilarum Nidos Ebyres lapis invenitur, qui à mulieribus sterilibus ad collum suspensus easdem fecundas efficit, gravidatum partus faciliat, abortus arceat, à morbo caduco liberat, alimonia veneno intoxicata lapis hic manifestat: *Si de veneni fraude aliquis suspectus est, hic lapis subiectus cibo impositus ipsum deglutire prohibet.* Alecotorius lapis ea virtute est præditus, ut qui ipsum ore suo defert, de inimicis suis victor evadat, si Dioscoridi fidem habemus; augetur quoque in forminis faciei venustas, & maritis suis gratæ redduntur; Regi in prælio simicanti, mulum quoque refert ad consecutionem victoriæ; advertit autem Belluceosis necessum esse, *Ut bona tot præstet, clausus portetur in ore.* Juxta mare Oceanum apud Trogodites quædam generatur Magnetis species, quæ sagittas ferreas intra vulnere hærentes attrahit. De eadem quoque Magnetis specie refertur, quod latrones domum aliquam secure deperdarî volentes, eandem pulverisatam in ignem conjiciant, unde fit, quod domus incolis visus hebetetur videaturque his domus tora susque deque casura, unde periculum evadere volentes, præ formidine è domo fugiunt, unde latrones plenam habent libertatem auferendi quæ volunt: *Fures intrantes domum ut pretiosa diripiant, infra quatuor angulos domus carbones arduentes ponunt, & lapidem minute præcisum supermittunt, sicque mentes & oculos eorum, qui adjunt avertunt, ut timore fugiant, putantes super se ruere domum.* Non est inferior aliis prædictis lapidibus virtus adamantis: hic enim omnes à corde suspiciones arceat, quæ hominem in quiete vivere faciunt; maleficiis & incantationibus resistit; potentissimum est adversus deliria Sultitæ pharmacum; venenis quoque evidens præbet antidotum; estque vanitatis somniorum, & phantasmatum effectibus opportunum remedium: hominem animosum reddit & fortem, ut adversus inimicos suos prævalere possit: Denique magnam Belluceosis cum venenis antipathiam habet, quia si venenum adhibeatur prope, fertur sudore madere. *Valet contra insaniam & vana somnia & phantasmatata.* Libens hic Jaspidis, Sapphiri, Chalcedonii, Smaragdi, Sardonicis, Sardii, Berylli, Topazii, Chrysolithi, Hyacinthi, Amethysti, aliorumque similium lapidum virtutem prætereo, & solum de Chrysolithi virtute ratiocinari decevi, utpote qui inter duodecim lapides Apostolicos à S. Joanne in caelestis Hierosolymæ ædificio visos septimum tener locum, *10. Cor. in & S. Matthæum perfecte nobis repræsentat. festo S. Nam septimo loco Matthæus numeratur inter Matth. Apostolos, & septimum fundamentum caelestis Ansel in c. Hierusalem descendenti de caelo Chrysolithus est, 21. Apoc. ut Joannes ait; & ideo hic lapis merito Matthæo Petrus tribuitur. Videbimus igitur proprietates Chrysolithi, adeo expresse in S. Matthæo præfigurati, ut merito mysticus dici Chrysolithus possit. Fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum septimum Chrysolithus.*

2. Chrysolithus lapis est pretiosus, qui à toto Berchorio Pictaviensi Æthiopicus appellatur: *Est lapis Æthiopicus.* Et ratio est, ut refert sanctus Isidorus, quia in Æthiopia proprie generatur: *Hunc lapidem Æthiopia gignit.* Porro tametsi Matthæus in Æthiopia natus non sit, ibi tamen ad minus diu multumque habitavit, prædicavit, ibidemque multos gentiles ad fidem convertit, templa quoque, & facta altaria ad honorem veti Dei ibidem fabricavit & erexit, *fors ejus fuit in Æthiopia, ubi & Evangelium composuit.* Ad hæc multi Scriptores volunt Chrysolithum colotis esse aurei, eique videri simillimum: *Aureo colore translucescit, affirmat Plinius. Boëtius ait: Chrysolithus aureum habet colorem.* S. Anselmus: *Chrysolithus ut aurum fulget.* Denique Dionysius Carthusianus ait: *Gemma hac tota aurei est coloris, id quod pariter ab Haymone Episcopo Halberstadensi confirmatur, ubi ait: Chrysolithus quasi Aymon aurum fulget.* Et ab Hugone Cardinali dicitur: *Hic auro similis est.* Aurum autem metallum est inalterabile, siquidem ex nullo proflus accidente colorem perdit aut valorem, sive illud in ignem injicias, sive præcipites in lutum, sive cum plumbo permisceas, sive martello concutias, semper illud idem esse deprehendes: unde ex auro nonnulli Emblemata efformant cum hac subnexa Epigraphæ: *semper idem:* talis autem similiter Matthæus fuit.

3. Scriptura multa nobis de cetero quodam probro homine & civitate Ramatha in monte Ephraim oriundo, cui nomen Elcana erat, recenset; Et quidem, ut ejus qualitates & conditiones nobis exponat hęc utitur terminis: *Fuit vir unus de Zamarhaim Sophim de monte Ephraim, & nomen ejus Elcana.* 1. Reg. 1. Observate obsecro hunc loquendi modum & phrasin, dum inquit: *Fuit vir unus.* Cur *ly unus* additur? Ex quo enim *vir* in singulari dicitur, sufficienter ipsum unum fuisse significatur, videtur igitur, quod *ly unus* superfluat. Quod si dixeris, *ly unus* idemmet habere significatum, ac si diceret homo (cetus) quidam; replico longe elegantiore loquendi modum futurum fuisse si dixisset: *Fuit vir quidam.* Hęc difficultas à Magno Pontifice sancto Gregorio mota fuit, dum ait: *Quarendum est cur dicatur vir unus? Nam si unitas hac referatur ad numerum, superfluum videtur, unusquisque enim unus, & non duo est.* Porro Samuellem qui historiam istam contexit errorem quendam hoc loco commississe ablit, ut asserimus: (Sanctus Samuel à quo ista scribuntur contra morem Scripturam sanctę Ecclesię frustra inchoasse nullatenus credendus est,) inquit idemmet Doctor. Responderi posset, quod dicere (erat vir unus, idem sit quod singularis in virtute, in excellentia & dignitate,) vel cum Cardinali Hugone: (Unus non unitate personę tantum, sed religionis singularitate.) Sunt quidem hęc responiones optimę, veruntamen ut aliam quandam habeamus proposito nostro magis accommodam, ad sponfam in sacris Canticis recurramus.

D. Greg.
ibid.

Idem ib.

Hugo ib.

4. Hęc etenim cum inter amœnitates & delicias horti sui sederet, in quo terra floribus & virore depicta videbatur, arbores pomis onusta & eorticibus, veluti è gravido sinu suavissima stillabant aromata; sonora voce sua evocabat ventum Aquilonarem, & pariter cum illo Austrum invitabat, ut ille per imperuosorum gelidorum que rigorum suorum violentiam quamvis arborem furiose infestans stondibus, & floribus indeque nata pulchritudine exueret, & atefactos truncos in terram prosterneret: Hic verò per suavitatem Zephyri sui calidęque exhalationis omnes partus, quos terra fecunda eorum mater prodaxerat revivificaret: dicebat igitur: (Surge Aquilo, veni Aufter, perfla hortum meum.) Sunt hi duo venti in qualitatibus sibi admodum contrarii, & consequenter diversos prorsus causant effectus: (Aquila enim est ventus frigidus. Aufter

Egid.
Col. ibi.
lell. 9.

verò ventus calidus,) inquit Cardinalis Egidius Columna, & quidem si ita est, cur igitur sponfa in singulari dicitur *perfla*, velut si nomen duntaxat ventum alloqueretur? potius dicere dicebat *perflata*. Forte ambos quidem evocavit, sed in uno tantum scilicet Austro sibi complacuit? later hic indubie mysterium, quod non nisi per adhibitam sancti Pauli Apostoli doctrinam penetrare poterimus.

5. Hic enim Ephesius, quem Incarnati verbi sint proprietates insinuare volens, ait *Qui descendit ipse est, qui ascendit.* Ad Ephes. 4. vers. 10. ac si diceret idemmet Deus, qui de cœlo in terram descendit, est ipsissimus qui de terra recedens in Cœlum ascendit. Verum cum vero cum Deus in variabilis sit, & immutabilis suspensio dei videretur ipse est, sufficiebat enim dicere, *qui descendit ascendit.* Sanctus Anselmus respondet apostolum Ephesius persuadere voluisse, quod tamen si persona verbi mortalitatis nostre habita amicta fuerit, non tamen ob id sibi persuaderet, vel crederent eum fuisse aliam quandam personam diversam à semetipsa, sed ipsissima que descendit, eademmet quoque ascendit: (Ne videretur alicui, quod alia persona esset ascendens, & alia descendens, addit: *Qui descendit secundum Divinitatem accipiendo humanitatem, & qui ascendit secundum humanitatem ipse est una, & eadem persona.* Ita Divus Anselmus.) Eademmet doctrinam Angelicus, quoque Doctor sanctus Thomas nobis tradit, dicens: (In quo designatur unitas personę Dei & hominis, descendit enim Filius Dei assumendo humanam naturam, ascendit autem filius hominis secundum humanam naturam ad vitam immortalis sublimitatem; & sic est idem Filius Dei; qui descendit, & filius hominis qui ascendit.) Cui doctrinę Cajetanus patiter conformatur, dum subdit: *Eandem hypostasim, & eandem personam divinam significat ascendens, & ascendisse; descendens quidem suscipiendo carnem, ascendisse autem carnem assumptam inferendo cœlis.* Ex quibus Scripturis colligere licet, unam eandemque, & indivisibilem fuisse personam, quę descendit, & quę ascendit. Tota autem difficultas in horum terminorum ad nostrum propositum explicando significato consistit, dum dicitur: *ipse est; id est, una & eadem persona est, quę descendit & quę ascendit;* quasi diceret: non minus dum ad nostras miseras descendit, nostrasque pœnalitates assumpsit, quam dum ad æternam felicitatem ascendit

fuit unus: eadem persona, & hypostasis, ita ut nec terrenæ calamitates, nec superna beatitudo efficiere poterit, ut vel minima in eo caufaretur alteratio.

6. Ita hunc locum exponit Carthusianæ solitudinis Peritor Bruno Colonienfis, dum ait: *Qui descendit & qui ascendit super omnes cælos ipse unus & idem est, & idem est individuus Christus homo Deus. Et licet alius videatur ascendens, id est homo, alius descendens id est Deus, tamen qui descendit, & qui ascendit super omnes cælos ipse est unus & indivisa persona.* Seruiat id nobis exemplaris loco ne unquam in cordibus nostris, vel minimam alterationem adaitamus, sed semper & inalterabiliter iidem maneamus, & simus, tam cum ad humilem fortunam descendimus, quam dum ascendimus ad summum fortunæ apicem. Sponsa cælestis se utique sponsi sui imitaticem esse declaravit, quando dixit: *Surge Aquilo, & veni Auster, & persila hortum meum, per impetuofum namque Aquilonem omnes intelliguntur miseræ & ærumnæ, ut proinde Hieremias Propheta monuerit: Ab Aquilone pandetur omne malum, per suavem autem & delectabilem Austrum quævis prosperitas intelligitur: unde Hugo ait: Aquilo id est adversitas, vel tribulatio. Auster, id est, prosperitas. Sponsa autem in singulari dixit persila & non persilata, quia sive illam aggrediantur adversitatis Aquilonares venti, sive eam foreant suaves spiritus Euri, vel Austri felicitatis, unum & idem ei erat, haud secus, ac si Aquilo & Auster unus ventus esset, neque enim Aquilo eam contristabat, nec evanescente illam faciebat Auster, sed semper una, semper eadem manebat.*

7. Hinc igitur expressè colligere licet causam, cur Propheta Samuel de Elcana loquens hac loquendi phrafi usus fuerit: *Erat vir unus de Ramathaim Sophim,* prius tamen advertendum est, Elcanam duas habuisse conjuges, quarum una Anna, altera Phenenna vocabatur. *Hic habuit duas uxores, nomen uni Anna, & nomen secundæ Phenenna.* Unde sterilis erat, altera fecunda: Elcana igitur nec ob unius sterilitatem conturbabatur, nec vanè lætatur ob alterius fecunditatem. Non desperabat in causa Annæ, quæ filios non habebat, nec exuberabat ejus gaudium ob gravitatem Phenennæ, sed erat unus, semper unus, & idem: *Unus inquit Hugo: Non mobiliter sed constans & stabilis.* Et Origenes: *Erat vir unus: hoc pertinet ad laudem Iusti quod dicatur de eo, erat vir unus: nos qui adhuc peccatores, non possumus*

hunc titulum laudis acquirere, quia unusquisque *se unus in nostrum non est unus, sed multi.* Verum inquit, *lib. Reg.* Cur ita? Audi quod sequitur: *Intuere alicujus vultum nunc irati, nunc iterum tristis, paulo post rursus gaudens, & iterum turbati & rursus lenis.* Elcana erat unus semper & idem veluti aurum. Potrè talem quoque fuisse Sanctum Apostolum & Evangelistam Matthæum actiones suæ affatim satis manifestant: nam si ei à Christo vocato conveniebat relinquere collibitatorum, libros, acque divitias, nequequam contristabatur, cum domus ejus præsentia Filii Dei edoque tanquam conviva judicabatur digna, non se sinebat vinciri à vana gloria nec per superbiæ evanescere. Si Egypti regem benevolam erga se & urbanam: Hirtacum autem adversum se iniquum & truculentum experiebatur, ipse velut alter Elcana semper unus erat. Non rapitur ab impetuoso Aquilonis turbine, nec effertur ab suavibus aultri spirationibus, aded ut sive ad Apostolatus ascendat excellentiam, sive in Tyrannicarum persecutionum humile descendat, ipse semper unus & idem permaneat. Unde velut vivus & mysticus quidam Chrysolitus auro similis est.

8. Et verè quidem Matthæus non minus quam Chrysolitus auro similis fuit: Siquidem cuncta quæ patrabat opera prodigiosa Deo attribuebat, eique soli referebat accepta: Ad eum ferè modum quo aurum Soli totum suum valorem atque virtutem attribuit, unde nonnulli ex auro Soli opposito consingunt Emblemata cum hac subnexa Epigraphe, *Tu splendorem, Tu valorem.* Id quod manifestè demonstravit, quando Idolorum Sacerdotes ei sacrificia offerre, cumque tanquam verum Deum adorare volebant, credentes, quòd quidquid miraculosè operabatur, totum à propria ejus procederet virtute: ipse autem sacrificia nec non adorationem soli Deo deberi manifestè eis est protestatus. Imò dum à Rege Egyptii ingenti auri & argenti pondere donatus esset idiplum acceptare noluit, sed potius ad veri Dei honorem applicari suavit, ædificando Ecclesias & Altaria, protestans huic honorem soli Creatori non verò creaturæ debitum esse: *Sacerdotes Idolorum sibi voluerunt sacrificare, sed ipse docuit soli Deo esse sacrificandum & omnia quæ attulerunt respuit & Ecclesiam adificare præcepit.* *Leonarde Conc. D. Matthæi.*

9. Nahman Syrus aded læva erat lepra affectus, ut se movere nō valens ad cunctas esset humanas operationes inhabilis. Cum autem percipisset

piſſet Eliſeum Prophetam in quavis inſimitate curanda prodigioſum eſſe, pro ſanitate recuperanda ad eum confugere decrevit. Poſt explicatas autem Prophetæ preces ſuas quibus ſe affectu non vulgari ei recommendabat, juſſus eſt ad Jordanis flumen ſe recipere cum inſallibili promiſſione impetrandi quod deſiderabat: *Vade, & lavare ſepies in Jordanis & recipies ſanctitatem carnis tuae.* Sacri Scriptores & inter eos præcipue Doctiſſimus Thoſtatus Epicoſopus Abuleſis ſciſcitatur, cur hic Princeps potiùs ad Jordanis quàm ad alterius fluminis aquas remiſſus fuerit, ſumtamen aqua Jordanis ob continuas inundationes turbida ſemper eſſet & luſa: *Aqua Jordanis erat turbida & luſulenta propter alluvionem, quæ alluvio ex nivibus montis Libani procedebat, quæ ætèis calore liqueſcebant, omneſque quaquaverſum campos inundabant, & Jordanem reddebant turbidum.* Quo igitur ſine Propheta vitum tantæ qualitatè ad aquas adeo luſulentas lavandum remittit, quæ potiùs nocivæ quàm proficua ei eſſe poterant.

4. Reg. 5.
Abul. in
4. Reg. 5.
q. 6.

10. Mementote, Auditores, præcepti illius quod Deus Moyſi impoſuit, quando omnis ei commiſſus populus aquæ inopſit moriebat. Deus ille, qui nos in calamitatibus noſtris non derelinquit, quique dum nos cum noſtris neceſſitatibus minimè ſuccurrere velle credimus, tunc vel maximè ſe de iis ſollicitum eſſe demonſtrat, Moyſem ducem ſuum loqueretur, futurum enim inſallibiliter ut è lapidei ſinus ſui viſceribus, rivos aquæ dulcis & chryſtallinæ abundantè elueret, prouti deinceps re ipſe accidit: *Cor.*

Num. 20.

11. Ac proinde haud dubie aliquando obſervaveritis modum, quo Dei filius non ſolum ad Magdalebæ & Martiæ conſolationem ſed præcipue æterni Patris gloriâ Lazarum è ſepulchro in quo jam quatrinduanus & foetens erat reſurgere fecit. Sacer etenim Textus dicit, quod poſtquam elatâ voce dixiſſet *Lazare veni foras*, eum protinus reſuscita verit: *Statim prodit qui fuerat*

mortuus. Sed in qua forma? *Ligatus erat manus inſitis, & facies ejus erat ſudario ligata.* Ac verò ſi oculi ejus obvelati erant, quomodo videre poterat quoniam pedes ſuos figeret aut geſſus moveret? Item ſi pedes ligatos habuit, quomodo ambulare poterat? Deinde ſi manus habebat ſcabiſcus vincas, quomodo ſibi auxiliari poterat, ut è ſepulchro ſarcophago ſuo egrederetur? *Quid dat eſſe, dat etiam ea quæ conſequentur ad eſſe.* Ut Lazaro reſuscitaretur atque è ſepulchro ſuo ſaras prodiret, requiebat omnino ut oculos haberet revelatos, ſolutos pedes & manus liberatas. Nequaquam ita fieri oportet, inquit Chriſtus, volo enim ut ejus reſurrectio divitiarum vitæ & non Lazaro attribuat: *Hoc Evangelium præſcripſit, exponit Rupertus Abbas Tuitienſis: quicùm eſſet ligatus pedes & manus inſitis, nec pedibus nec manibus proſeque poterat.* Unde ſequitur ejus reſurrectionem ſoli Deo non verò aliis attribuendam eſſe. Aquarum rivos è petra quadam elicere non aliâ quàm ſolorum veſtorum virtute naturaliter eſt impoſſibile. Ut igitur omnis populus Moyſi ſubjectus qui præſens erat, ſaturientem hanc è petra aquam ſoli divitiarum vitæ attribueret, voluit Deus, ut ad petram illam accederet, non cum alio quàm ſolis ſermonis inſtrumento, tametiſi ad talem effectum omnino inproportionato: Unde Abuleſis ſatis inquit, *Abul. apparet illas (id eſt, aquas) non naturaliter, ſed ſub ſuſſu Dei proditiſſe.* Sic quoque Eliſeus voluit, ut Naaman ſanctitatis ſuz auctorem Deum, non verò Jordanem; vel ipſummet Prophetam recognoſceret; atque ideo ipſum ad aquas illas Jordanis turbidas & luſulentas, ſanctitæque reſtitutione omnino inproportionatas lavandum remiſiſit. Fuit hæc Abuleſis opinio dicentis: *Quid. Ego miſeris eum ad flumen Jordanis potiùs quàm ad aliam aquam, fecit hoc, quia minus verſimile erat de aqua Jordanis quòd ſanare poſſet, quàm de alia aqua, è quâ erat turbida & luſulenta propter alluvionem.* Verùm enim verò è quam punctuſiſſis, è quàm exactus fuit aureus noſter Chriſtolithus hujus è circumſtantie obſervator: in omnibus namque operibus miraculoſis quæ patrabat, gloriâ & honorem inde proveniente ſoli Deo myſtico ſolè acceptum referebat, omnem reverentiæ cultum, qui ei agentibus idololatriæ exhibebatur, ei cedendo, docens & prædicans quòd debeat *ſoli Deo honor & gloria.* Unde ſicut Eliſeus Naaman Principem ad corpus ſuum à lepra liberandum ad aquas turbidas & luſulentas remiſit, ut vel ſic cognoſceret liberationem ſuam.

Handwritten notes in the left margin, including "X" and "25".

suam ei immediate à Deo provenisse : Et sicut Moyses aquam à petra solis verbis elicit, ut hac ratione populus moveretur ad gratias nulli præter Deum referendas: ac denique sicut Lazarus è sepulchro resurrexit, & egressus est obvolutis oculis, manibus quoque ac pedibus ligatis, ut circumstantes id videntes soli Deo gloriam darent: ita Chrysolithus noster, qui *suit similis auro*, patrandò miracula, & gratias ad beneficiùm gentium præstando, semper se solum & merum mystici Solis instrumentum esse, à quo velut ab agenti principali reciperet virtutem, protestabatur: *Honorem Dei sui sibi noluit usurpare, nec sacrificium quod sibi impendere volebant, acceptare, quia licet multos converteret, non tamen hoc sibi adscribat.*

Leonardus
Vino in
Conv. ejus
dem.

B. Simon
Cass. lib.
9. c. 17.
p. 273.

B. Patr.
Dam ser.
49. c. de
S. Matth.
fol. 116.
col. a. B.

12. Præterea Matthæi Chrysolithus auro similis est, quia sicut metallum istud ex abjectis, oblectisque terræ visceribus extractum: postea verò sublimatum, in Regum & Magnatum capitibus pomposè residet, & à toto mundo in veneratione habetur: ita pariter Matthæus à Christi voce & obrutibus è vilissimi telonii abjectâ humilitate, ubi pro Cæsare gabellas exigebat: *Numeris signatum imagine Cæsaris exigebat pro Cæsare*, inquit B. Simon de Cassia, exercebatque usus, veluti vapor quidam terrensus Solaribus radiis in sublime elevatus & sublimatus, non super Regum capita, sed in prospectu S. Ecclesiæ: ad Apostolicæ dignitatis gloriosam excellentiam erectus est: *De telonio quippe cumulanda pecunia*, inquit B. Petrus Cardinalis Damianus, in cathedram transfertur Ecclesiæ: *Et qui prius exigendi vice eligataungebatur officio, constitutus est fidei divitiarumque celestium ministrare thesaurus.*

13. Adhæc Chrysolithus Matthæi auro similis extitit quia sicut metallum istud licet naturâ suâ durum sit & frigidum, in ignem tamen coniectam, relicta duritie tenentudinem & molliem quandam induit, imò ab igne candescens paulatim omnino colliquescit, cujus rei quotidianam experientiam veracissimam testem habeo: Ita hanc quoque qualitatem in Chrysolitho nostro eluxisse perspicuum est. Hic namque antea in usus induratus erat, siquidem in telonio non stabat veluti in pedes erectus, quasi per modum transiens, sed Christus eum vidisse dicitur *sedentem in telonio*, id est, per modum permanentis: Frigidus erat, quia Divini amoris calorem in se non habebat: à Salvatore autem vocatus hisce verbis: *Sequere me*, quasi ab igne celesti calefactus & colliquescens, li-

quidi auri in se qualitates suscipit; quod non terminatur termino proprio, sed alieno, ut docet Philosophus, nam velut metallum quoddam liquefactum protinus lectus est vocem Redemptoris vocantis: *Et statim secutus est eum.* Conceptus hic à Magno Pontifice Sancto Gregorio hisce verbis ingeniosè corroboratur: *Matthæus durus in præfanti erat in se, in igne amoris Christi liquefactus est: te Evangel. Cor ejus durum & frigidum, divini amoris igne tactum succenditur, & à terrena quam prius tenuit actione reparatur, & ad sequendam vitam desideriorum æstu roboratur: ut sicut prius durus fuerat in amore sæculi, ita postmodum se fortem exhiberet in amore Dei, & quod antea renuebat audire, jam credere incepit & predicare.* Ecce tibi aurum, sed liquefactum. Ecce tibi Chrysolithum, sed auri similitudine minime delictum. *Aureus Chrysolithus.*

D. Greg.
te Evang.
fol. 2. col. 3.

14. Insuper Matthæi Chrysolithus auro similis fuit. Aurum enim veluti Rex quidam metallorum, symbolum est charitatis, quæ est regina virtutum: *Major autem horum est Charitas*, inquit Sanctus Paulus Apostolus. Et quidem si verum est, quòd *Charitas ad alterum tendit, & non quarit quæ sua sunt.* Quis unquam à Sancto Matthæo productos charitatis effectus dinumerare poterit? In Æthiopiæ civitate Naroobur duo Magi Zoroë & Arphaxad regionis illius incolæ prohibitu suo infestant & vexant, eisdemque ingentem corpore & anima tenus perniciem afferunt, hæc tamen damna universa Matthæi charitas perfectè relaxavit: *Ita Majorum præstigia detegebat, ut quicquid faciebant hominibus in perniciem, ipse converteret in salutem.* Multi quotidie ante ipsum ferebantur infirmi, ipse autem charitate permotus desperatam omnibus restituebat salutem: *Omnes quoque infirmos ad se delatos, à quacunque infirmitate curabat.* Duo erant in regione illa ferocissimi Dracones, qui sibilo & flatu obvicos cunctos enecabant & dilaniabant, quibus Apostolus Crucis signo armatus obviam processit, eisque præcepit, ut nullam deinceps incolis, partium illarum stragem inferentes, à finibus illis quanto-eius se proriperent: *Et continuo sine cuiusquam lesione per portam urbis egressi sunt.* Euphenissam Reginam ob mortem Euphronii filii sui desolatam Apostolus videns charitate motus, Oratione sua juvenem protinus suscitavit. Tot insuper in Ægypto & Æthiopia animas Dæmonis tyrannidi subiectas cernens, charitate adactus Evangelium istem prædicavit. *Et plusquam*

1. Cor. 13.
Petr. de
Natal. lib.
8. c. 100.
fol. 202.
col. 12.

Idem ibi.

Idem ibi.

Idem ibi.

septuaginta millia hominum ad Christum conver-
 tit, totamque Aegyptum & Aethiopia ad fidem
 Christi perduxit; dum ab Aethiopia populis lo-
 cupletissimis argenti & auri donaretur mueri-
 bus, mortice charitate iisdem persuasit, ut non
 quarant qua sua sunt, sed qua Iesu Christi, voluit-
 que omnia haec munera ad magnam Dei glo-
 riam adhiberi. Populus autem de auro & argento
 Apostolo oblato ipso iubente, Ecclesiam fabrica-
 vit. Denique cum ab Hyrtaco Tyranno molestare-
 tur Ephigenia virginitas; charitas Matthaeum
 obstrinxit, ut eandem sanguine pariter & vita
 defenderet: Post Missarum sollemnia Rex spicula-
 torem misit, qui à tergo misso gladio interfecit eam,
 & Mariam Domino consecravit. Quid igitur,
 o Auditores, ad haec dicetis? Nunquid Mat-
 thaeus Chrysolithus quidam fuit auro similli-
 mus? Sanctum Hieronymum hac in re sciscite-
 mini dicentem: Merito Apostolus Mattheus
 Chrysolithus appellatur, quoniam auro charitatis
 rutilat, ardentes divini amoris scintillas ex se in
 omnes immittit.

Idem ibi.

D. H. in cor. sup. Danielelem 6.10.

15. Chrysolithus auro, quod inter metalla
 praestantissimum est, persimilis esse perhibetur:
 vos utique existimabitis me exinde inferre
 velle, Matthaeum inter omnes Evangelistas
 praecipuum & eximium esse, qui proinde ab
 Ecclesia Dei primo inter alios loco collocatus
 reperitur non solum ordine sed dignitate: in hanc
 tamen comparationem descendere nolo, tan-
 tum quid Sanctus Petrus Damianus hac in re
 sentiat, vobis edicam, qui quatuor Evange-
 listas quatuor è terrestri Paradiso originem suam
 ducentibus fluminibus comparat, vultque
 per Phison representari Sanctum Matthaeum:
 Matthaeus assimilatur flumini Phison. Audite
 rationem: Num forte quia aqua illius Sapi-
 entiae Symbolum est? aut verò quia praer-
 ceteris velocius currit, aut quia sinus ejus gem-
 mis auroque abundat, aut verò quia aqua ejus
 saluberrima est, & ubi inundat campos fer-
 tilissimos efficit: Vel densaque quia nun-
 quam turbidatur, sed claritatem & limpi-
 ditatem suam semper conservat? Quoad hoc
 idemmet Scriptor pro me respondeat, qui
 ait: Sicut Phison primus est fluviorum de Pa-
 radysi fonte procedentium, ita Matthaeus inter
 reliquos Evangelistas primum obtinet locum.
 Satis ergo conveniens est & intima rationi aptis-
 sime congruit, ut sicut apud Phison optimum
 representatur aurum, sic & apud hunc Beatissi-
 mum Evangelistam Ordinis primicerium intel-

D. Petrus Dam ser. 2. de S. Matth. fol 129. col. 1. D.

ligamus thesauri caelestis incomprehensibile Sacra-
 mentum.

16. Hic Matthaei supra alios Evangelistas, si-
 cuti auri supra quavis metalla, primatus & ex-
 cellentia, ab alio singulari quadam ponderatione
 hunc in modum oblectatur: Sancto Mattheo
 etenim supra Sanctum Marcum & Sanctum
 Lucam gradus quidam debetur superior, quia li-
 cet in Evangelistae quoque fuerint, non tamca
 Apolloli: Joannes Apostolus quidem & Evan-
 gelista pariter fuit, per Martyrium tamen aut
 Carnificis manum enecatus, nulquam in Scrip-
 turis reperitur. Unde sicut aurum quodvis me-
 tallum valore suo praecellit, ita Sanctus Mat-
 thaeus quemvis alium Evangelistam in jam di-
 ctis praerogativis excedit: Socios antecellit; Mar-
 cum quidem & Lucam, quia Apostolorum digni-
 tatem non sunt sortiti: Joannem verò quia Marty-
 rii palmam non accepit, quoad effectum scilicet
 ceter.

17. Alii Scriptores aliam quandam Chrysolithi
 proprietatem in medium adducunt, videlicet
 quod scintillas vibret atque resplendat. Unde
 Doctor Angelicus ait: Chrysolithus veras scintil-
 las quasi ardentes emittit. Dionysius Cartusianus
 dicit: Ardentes videntur scintillas diffundere.
 Haymon Episcopus Halberstadtensis inquit:
 Videtur emittere ex se quasdam ardentes scintillas.
 Et S. Anselmus pariter ait: Quod scintillas emi-
 tat ardentes. Alexander de Ales affirmat Chry-
 solithum, qui in fundamento nobilis & sum-
 ptuosi aedificii caelestis Hierosolymae septi-
 mus lapis erat, specialiter representativum
 fuisse Apostoli & Evangelistae Matthaei: quia
 prima gemma Chrysolithus, quia sicut hic lapis
 emittit scintillas ardentes & fulgentes, sic Evan-
 gelista doctrinam devotè audientes, recipi-
 tes, & implentes, reddidit charitate ardentes &
 suas in eos flammis immisit. Ecce tibi ratio-
 nem: Cum enim non minus agentia natu-
 ralia, quam libera propter suam operantur,
 Matthaeus quoque scintillas emisit, non ut ar-
 deat, sed ut luceat. Tribus etenim modis lux
 mystici Chrysolithi nostri resplendit & scin-
 tillas evibravit, scilicet fidem Christi praedican-
 do; scribendo Evangelicam veritatem; nec
 non ad majorem Dei gloriam, totiusque Aethio-
 piae & Aegypti universale beneficium, mira-
 cula patrando: Fulsit & scintillas misit arden-
 tes tam ore docendo, quam scribendo Evan-
 gelium, & miraculis coruscando. Tanquam
 Chrysolithus scintillando resplenduit, dum in
 principio

Handwritten notes in the left margin, including "D. H. in cor. sup. Danielelem 6.10." and other illegible scribbles.

principio Evangelii sui de Incarnatione & Nativitate filii Dei, in medio de ejusdem prædicatione & stupendis ab eo paratis miraculis, in fine verò de Passione, Morte & Resurrectione luculenter tractavit: *Fulsit conserpseris ardentibus scintillis mysteriorum Christi, de cuius Incarnatione & Nativitate in principio, de prædicatione & miraculis in medio, de Passione, Morte & Resurrectione in fine pertractat.* Et quidem quid ejus Evangelium tanta cum sollicitudine & curâ conscriptum aliud est, præterquam lux quædam, quæ scintillis atque splendore veritatis tam fidelium, quàm infidelium mentem illuminat, omnibusque factis Doctoribus & Patribus Theologis, imò toti Ecclesiæ cunctisque totius universi partibus lumen affundit. Unde scriptor quidam modernus hæc de eo verba scribere non dubitavit: *Scripti præ cæteris Evangelistis fuisse & exactè Christi Evangelium, quo quasi ignea fax noctem hujus sæculi & Ecclesiæ illuminavit; ac proinde mirum non est, quòd Nicolaus V. Summus Pontifex pro Evangelio S. Matthæi Hebraicâ linguâ auctore promptè obtulerit quinque seutorum circitorum millia. Denique Evangelium Matthæi in Ecclesia Dei scintillar & respenderit, si quidem ut à multis observatum est, quia in eâ tria præ cæteris frequentatur: scilicet ex Testamento veteri Psalmi Davidici; ex novo Epistola S. Pauli; Denique ex Evangelio illud præcipuè quod Sanctus Matthæus conscripsit: In Ecclesia frequentantur tria: Psalmi Davidi, Epistola D. Pauli, & Evangelium Matthæi.*

18. Ex quo Sanctus hic Chrysolitus has è se vibravit scintillas, Sanctorum Marci, Lucæ, & Joannis intellectum adeò illuminavit, ut sua quoque hi molirentur conscribere Evangelia; nisi enim Matthæus primus scripsisset, nulla forsitan in Ecclesiâ Evangelia reperirentur, cum tamen ea sint Ecclesiæ Catholice fundamentum, Columna fidei, & Christianæ religionis lumen in se contineant: *Ad sanctum Evangelium scribendum primus Matthæus properavit, scribendi cæteris Evangelistis viam præceptor aperuit, & tanquam Dux vexillum sequentibus prætulit, suoque eos exemplo ut describerent in via vit.* Jacobus in ignotantia & gentilitatis tenebris Æthiopia, etatque anima quàm corpore & vultu nigrior atque deformior, ut de ea dici potuerit: *Facies ejus sicut nigredo olla, vel denigrata est facies ejus super carbones.* Appulit verò in Æthiopiâ Matthæus, & Evangelicæ doctrinæ lu-

mine scintillans ab eadem ignorantia depulsa tenebras, eandemque ab errorum obscuritate extrahens claritate veritatis ad semitas reduxit salutis, & tamen à vultu Æthiopum nigredinem non sustulerit, undâ tamen Baptismali animæ deformitatem ad minus purificavit. Ut proinde gens Æthiopiæ merito cum Sponsa gloriari possit dicens: *Nigra sum, nimirum in vultu; sed formosa scilicet in anima. Nigra sum, ex proprietate naturæ, sed formosa ex Matthæi prædicatione.* Unde Venerab. Beda ait: *Qualis Matthæus factus sit, docet ipsa gens Æthiopum, quam de ultimis terra finibus ad Ecclesiâ Sanctâ societatem prædicando convertit, ablutamque fonte formosam reddidit, & nigredine vitiorum illam exuit, & ornatu virtutum decoravit.* Unde quod si alii Dei servi in alias Provincias & Insulas, in Malacum scilicet & Japoniam, ab infidelitatis tenebris obscuratas Fidei & veritatis Evangelicæ lumen intulerunt, id ipsum post Dei gratiam merito tribuatur Matthæo: *Quia ad S. Evangelium scribendum Matthæus primus prorupit: scribendi cæteris Evangelistis viam præceptor aperuit (ut asserit S. Petrus Damianus) Et tanquam Dux vexillum sequentibus prætulit, suoque eos exemplo ut scriberent incitavit.* Unde progressus qui per Evangelium hominum mentes illuminando, gentilesque & infideles ad Jesu Christi fidem convertendo quotidie fieri cernuntur, post Deum Chrysolitho S. Matthæi in acceptis referri debent, utpote qui è suo sacro Evangelio veras scintillas veritatis emittit. Unde Sanctus jam nominatus Cardinalis prosequitur: *Illi ergo debemus Evangelium, quia Evangelicæ narrationis constat intruisse principium, & quem cæteris novimus primum, non ambigimus inter eos cuiusdam privilegii tenere primatum.*

19. Sanctus Apostolus & Evangelista noster à multis Scriptoribus Moyse Propheta assimilatur, S. enim Petrus Damianus ait: *Matthæus fuit alter Moyses; Secundus quidem quoad ordinem, primus tamen quoad dignitatem & sanctitatem; Hujus autem similitudinis ratio fuit: vel quia sicut unus à Deo ad Pharaonem missus est: ita quoque nomen alterius à Sancto Athanasio Antiocheno Mandatum altissimi interpretatur: vel, sicut ille per virgam operatus est prodigia; ita hujus miracula patrata sunt à penna. Moyses Dei manus fuit, Matthæus quoque idem quod manus Dei innuit; Moyses erat micissimus; Vir in terra micissimus, Matthæus*

Tren. 4. 8

D. Petrus Dam. ser. 49. fol. 116. C.

Idem ibi.

Lib. 8. Exam.

Jacob. de Vorag. in una ejus.

S. Gerg. thæus

Io. Haye in c. 21. Apoc. fol. 494. col. 2. n. 372.

Corn. à Lap. in c. 21. Apoc. fol. 327. col. 2. A.

Idem in 4. Evang. Com in Matth. fol. 64. col. 1.

Inc. de Vorag. in Festo S. Matth. col. 3.

Io. Lop. E. p. Mon. in Festo S. Matth. fol. 170. col. 1. princ.

Nabam. 3. 10.

de reb. Eccl.

thæus ex mente S. Germani idem est quod mel, id est, *savis est & mansuetus sicut favius mellis.* Moyses indignum se reputavit qui Deus fieret Pharaonis: Matthæus se veluti Deum in Æthiopia adorari non permisit. Moyses primus Liber quem composuit appellatus est *Liber Genesis: Matthæi Evangelium intulatur Liber generationis.* Moyses nobis lucem quandam à Deo creatam describit: Matthæus Deum Creatorem lucis nobis representavit. Moyses agit de primo Adamo in anima vivente: Matthæus loquitur de secundo Adamo in spiritu vivificante. Porro quis est qui ignorat, quia opera creationis de facto sub oblivione vel etiam ignorantia obsecutate suppressa jacerent, nisi à Moysi calamo coram toto Mundo in lucem edita fuissent? Ita igitur Matthæus pariter velut mysticus Chrysolithus qui *semillas & ardet ut luceat*, lumen dedit, atque in totius universi lucem, omnia Dei Incarnati nostræque Redemptionis opera prouti expressit in ejus sacrosancto Evangelio recensentur, adduxit. De quo moderatus quidam ita scribit: *Hic est Liber continens optimum & leuissimum nuntium Adventus Christi, sive Messie Patriarchis promissæ, puta Incarnationis, Nativitatis, Vitæ, Prædicationis, Passionis, Resurrectionis, Ascensionis, ac Redemptionis, Salutis, Gratiæ, & Gloria ab eo partæ, & toti orbi allatæ, cujus scriptor fuit S. Matthæus, discipulus Spiritus Sanctus.* Moyses primus Scriptor fuit qui nativæ operibus lumen addidit: Matthæus primus fuit qui calamo suo mysteriis gratiæ lucem ministravit. Unde sicut Moyses super omnes Testamenti veteris Scriptores sublimari meruit: ita Matthæus omnibus novi Testamenti Scriptoribus meruit præferri. Id quod per doctum S. Petri Damiani calamum aptè confirmatur scribentem: *Beatus Matthæus fuit alter Moyses: sicut Moyses Prophetis non absurde præponitur, & omnibus qui scripserunt aliquid in veteri Testamento: ita Beatus Evangelista Matthæus jura præcellit, qui scripsisse reperitur in novo: sicut enim nascentis mundi textu originem, sic iste eamquam spirituales cujusdam mundi orientem scribit: Ecclesiæ nativitatem.*

20. Porro dum cogitationes animi mei in pretiosam hanc gemmam accuratius desigo, novæ in ea proprietates jure merito considerandæ se mihi præsentare videntur: Hunc namque pretiosum lapide n. adversus pusillanimitatem plurimum valere, itaque qui ob occurrentes limitros fortunæ eventus, abjecto nimis timore ani-

mo despondent, Chrysolithum animum, & generositatis robur aliquod addere, competeret. *Chrysolithus valet adversus pusillanimitatem, & contra motus melancholicos.* Id quod Dionysius Cathusianus quoque confirmat, dum ait: *Chrysolithus timores expellit nocturnos.* Scio equidem in victam & insuperabilem in Matthæo cordis arcem, nunquam obsidione cinctam, nec aliquo pusillanimitatis, vel timoris infestam fuisse insultus, utpote quæ sævitici tyrannorum, canisicæ crudelitatis, impiisque infestis insultibus intrepide obviavit, nihili curans sive sanguinis effusionem, sive vitæ jacturam. Præcipue verò quando in favorem virginitatis Iphigeniæ tanquam velatæ & consecratæ Dei sponsæ, nec non adversus effrænem Hirtac Regis libidinem in templo prædicabat, animos & aulus generosos sacra huic virgini, quæ unâ cum aliis virginis confodalibus suis, ob Regis furorē & excedentiam formidolosæ, ad Apostoli se pedes prostraverat, zelosissimè suggerens: *Quod audiens Rex admodum præ ira irascens, furibundus abcessit: Apostolus autem omnes ad patientiam & constantiam confortavit, & Ephigeniam coram se timore præstratam, cum cæteris virginibus dicit.*

21. Multi referunt Chrysolithum adversus multas infirmitates, & præcipue ad Dæmonem fugandum speciali quâdam virtute præditum esse: *Valet contra Dæmones, proficit contra melancholiam, per quam & tentantur homines solent Spiritus maligni, scribit Abul. & Anl. Boëtius.* Idemmet pariter Petr. Berchor. confirmat, dum ait: *Dæmones ipsum (id est, Chrysolithum) fugant, atque timent.* Idem quoque Dioscorides tæretus, & Hidorus Hispanensis: *In aure, inquit, gestatus contra Dæmonem valet.* Hanc autem hujus gemmæ virtutem & proprietatem in Matthæo quoque repetiri fidem faciunt varii Scriptores, inter quos Simeon Metaphrastes dicit, quod *Eos qui languoribus & morbis vel Dæmonum malis oppressi de vita periclitabantur, verbo, & manus tactu ab omnibus molestis statim liberabat.* Imo S. Barnabas cuncta miracula sua per solum Evangeliorum librum calamo & manu sancti Evangelistæ nostri scriptum patrabat. Unde ad eum modum quo Pygmæi ex solis Leonis ab Herculis humeris suspensis exaviis perterriti fugiebant, Dæmones ad solum foliorum Evangelicorum à S. Apud Matthæo conscriptorum aspectum perterriti Leonum & confusi in Infernum præcipites arguuntur: *Beatus*

Corn. à Lap. in 4. Evang. in Argum. in D. Matt. fol. 43.

D. Petrus Dam. ser. 3. de S. Math. fol. 122. col. 1. B.

Handwritten notes in the left margin, including 'X' and '25'.

ser. 12. de S. Matth. (Beatus Barnabas istud Evangelium in magna reverentia habuit, quia ipsum secum portavit ut à Dæmonibus protegeretur; super infirmos posuit, ut sanarentur, secum in sepulchro poni iussit, ut securius moreretur.)

22. Adhæc referunt Chrysolitum diurno tempore auri speciem referre, nocturno vero igni simillimum esse. Unde S. Hidorus Episcopus Hispanensis ait: De die videtur aureus, de nocte igneus. Et Abulensis inquit: Chrysolitus colorem per diem aureum præfert, sed nocte igneus apparet. Enimvero ut hæc de natura Chrysoliti, ad personam & qualitatem Matthæi transferre valeamus, investigare oportebit, quid in Scriptura facta per diem & noctem; quid item per aurum & ignem significetur. Certum itaque est quod juxta S. Pauli Apostoli doctrinam per noctem peccatores, per diem vero iusti represententur. Unde Corinthios sic alloquitur: Quæ societas luci ad tenebras, id est iusti ad peccatores? 2. Cor. 6. 14. Id quod ad Ephesios scribens denuo confirmat, dum ait: Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis ambulare. Ephes. 5. 8. Ad Thessalonicenses iterum ait: Omnes vos filii lucis estis, & filii diei, non sumus noctis, neque tenebrarum. 1. Thess. 5. 8. Iusti etenim in die serena luce ambulant? peccatores autem in tenebris noctis. Ac proinde Drogo Episcopus Ostiensis serm. de Pass. Dom. ait: Per diem iusti significantur, & per noctem peccatores. Secundò per aurum charitatis virtus exprimitur, uade sicut aurum inter flammam, ita charitas inter adversitatum carbones indies magis magisque purificatur: Tanquam aurum in fornace probavit illos, inquit Sapiens cap. 3. 6. Ut hoc aurum charitatis Laediceæ Episcopus sibi compararet, ex Dei commissione eundem sermo commouit Joannes Apostolus, dum ait: Suae deo tibi emere aurum ignitum probatum. Apoc. 3. 18. Denique quod per ignem furor itæ Dei, ejusque supplicia designentur, hujus pleni sunt sacri textus. Constat enim ex Levitico, quod quando Deus Nadab & Abiu punire voluit, Egressus fuerit ignis à Domino, devoravit eos, & mortui sunt. Levit. 10. 2. Quando successit murmuratoribus, Accensus in eos ignis Dominus devoravit extremam castrorum partem; Num. 11. 1. Verum ehem quam bene apteque hæc Chrysoliti conditiones in S. Matthæo referuntur! De die videtur aureus, id est, erga bonos & Jesu Christo fideles meta charitate accensus & ignitus, prouti sese probavit

erga Regiæ Candacis Eunuchum, item versus Ægypti Regem & Euphenisiam Regionam, eorumque extinctum filium Euphronem per eum ad vitam revocatum: Denique versus Principissam & virginem Iphigeniam, ejusque sodales ducentas virgines. Sed de nocte igneus apparuit; id est, totus in furorem conversus erga illos, qui in nocte peccatorum & infidelitatis tenebris Lethagie obdormiscentes jacebant, quales erant duo illi magi Zatoë & Arphaxad, Sacerdotes quoque idolorum, ac demum Hirtacus ejusque sequaces; quorum palatium igne consumptum fuit: (Etumpens flamma Regis Palatium invasit, & cuncta consumpsit. Rex autem turpis leprosus effectus, cum non posset curari, se manu propria interemit.) Vides igitur hic clarè atque perspicuè verificatum, quod veluti Chrysolitus. (De die videatur aureus, sed de nocte igneus appareat.)

23. Verum enim vero operæ pretium esse judico, ut tandem primam hujusce Sermonis partem per prædictæ sæpius gemmæ duritiem, constantiæ à S. Matthæo in omnibus necessitatibus occurrentibus, præcipue vero quando vitæ suæ cursum per Martyrium terminaturus erat exhibita, correspondentem elaudamus. Constat igitur ex relatione Plinii, quod Chrysolitus. Perdurus est, ac tanta duritie, ut Saphiro parum, aut nihil cedat. Et quidem ut hac in re ab aliorum ordiamur exemplis, certum est, quod veluti infra ctus Chrysolitus constantissimus fuerit Anaxarchus, cui dum à Nicocreonte Cypriorum Tyranno omnia contracta essent membra & ossa, intrepido in victoque animo eidem dixit: Potes quidem, ô Tyranne corpus meum trucidare & inter necionem tradere, meam tamen vincere constantiam minimè valebis: (Philosophus animo infra ctus: Tunde, tunde, inquit, Anaxarchi vasculum, Anaxarchi constantiam non teris.) sar. Veluti Chrysolitum se constantem esse demonstravit C. Mevius Angusti Centurio, quando in Antonii conspectum adductus, atque ab eodem, (Quid de se statui juberet?) interrogatus respondit: liberum ei esse, ut sibi prohibitu vitam eriperet, neque enim se mortem timere, scireque futurum, quod à signis Cæsareis nunquam alienandus, nec Antonii militiæ unquam jungendus esset: (Jugulari me jube, quia non salutis beneficio, nec mortis supplicio adduci possum, ut aut Cæsaris miles esse desinam, aut tuus esse incipiam.) Athenarum milites, qui immortalem sibi fa-

Abul. in 2. 28. Exod. 1. 2. Item Vinc. Bell. 18. c. 61. Petrus de Natal. in vita S. Iphigenia l. 3. c. 103. Plin. ap. Hieron. Card. de lapid. l. 7. Brus. l. 2. c. 2. ex Plus. c. 1. ex hist. Valerius Man. l. 3. Paoletti Sanctorale.

mam compararunt, in prælio Maraconensi adeo se exhibuerunt intrepidus, ut telis transfixi moti non fuerint, sed ad ultimum usque prælii momentum velut immobiles statuae constantissime persistierint. De Mutio quoque Scævola legitur, quod ex quo sagitta quam ex arcu suo in pectus Porfenæ Regis Tusciæ vibrare constituerat, à proposito ei scopo multum aberratset, manum suam, quæ eam emiserat, errorem hunc gravi supplicio luere voluerit, nam eam igni impostam eoque constanter firmavit, donec totaliter concremata fuisset. Firma quoque memoria etiamnum conservatur fama generosæ animositatis & fortitudinis C. Marii, qui dum à carnifice per medium secandus erat, ligari se non permisit, sed in mediis doloribus constanter & immobiliter subsistens, ne minimum quidem impatientiæ signum edidit, nec vultus ejus impertentus in pallorem degeneravit. Fatendum est equidem, magnam fuisse virorum jam recensitorum magnanimitatem, verum tamen hæc nequaquam comparari metetur cum invicta & insuperabili mystici Chrysoliti nostri Matthæi constantia, qui dum facti altari Missam celebraturus assisteret, jussu Tyranni Dum sacra perageret, lancea confossus, spiritum Deo reddidit. Unde si Socrates affirmare solitus erat, hominem constantem haud secus ac statuam in basi sua esse debere immobilem: *Ut statua in sua basi virum virtutis studium, bono proposito immixtum immobilem esse debere, verè id Matthæus Chrysolitus noster præstitit, quando in altari sacrificans Lancea confossus, spiritum Deo reddidit.* Atque ideo sive prædicet, sive officii sui functiones exerceat, sive vivat, sive moriatur, *semper unus, semper iste, semper constans* permausit.

Job. ser. 1.

PARS SECUNDA.

24. Chrysoliticus lapis pretiosus, si multis id referentibus adhibenda sit fides, marinum quoque in se colorem continet: *Habet cum marino colore similitudinem*, inquit Ildorus Episcopus Hispalensis lib. 16. c. 14. Alius: *Habet quandam marini coloris similitudinem.* Item alius scribit: *In colore mari similis est.* Matthæus autem non soli coloris, verum ipsimet mari similem se esse probavit. Præterea hic mille analogias quas inter utrumque adducere possem, & unam duntaxat hoc loco proponam: scimus etenim & quotidie videmus,

Blas. Viog. in c. 21. A. poc. Berc. in

quod omnia flumina mare ingrediantur, eoque velut ad proprium centrum decurrant, unde Ecclesiastes inquit: *Omnia flumina intrant in mare.* 1. Cor. 7. 1. Pari quoque ratione omnes spectabiles prærogativæ aliorum hominum in Matthæo velut in propria Metropoli resident. Non sum equidem ignotus, Deum gratias suas inter homines ita dispersitum fuisse, ut singulis particularem aliquam gratiam donaverit, unde Apostolus ad Corinthios ait: *Pauca que proprium donum habet ex Deo*: quibus alio in loci iterum subjungit: *Aut quidem datur sermo sapientia, alii sermo scientia, alii fides, alii gratia, alii operatio, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum* &c. 1. Cor. 12. 8. Quando vero de Matthæo sermo est, credendum est, quod omnia flumina intrant in mare: est etenim simul Apostolus, Evangelista, Doctor, Martyr, Episcopus, & Prædicator. Loquebatur ut Sapiens, ut scientificus docebat, instruebat tanquam fidelis, omnia calcebat hugarum genera, operabatur virtuosè, futura prophetabat, sanabat infirmos, pellebat Dæmones: adeo ut Deus omnia virtutum dona in eum accumulasse visus fuerit. *Omnia flumina intrant in mare.*

25. Est quidem præter mortem positum, quod cælum in unico tantum subjecto tot simul epilogare soleat prærogativas: nam ut notat Theophrastus, Deus & natura gratias suas parè admodum dispensare consueverunt: Experimenta namque comprobatum est, arbores illas vel fructus, qui dulces sunt, non esse odoriferos: quibus vero dulcedo deficit, odoris indita est fragrantia: qui vero fragrantia carent, dulcedine abundant. *Ex dulcibus nullus fere bene olet: Verum odor & fragrantia ramorum est, in quibus aliquid acridum inest.* Et hæc quidem ordinis dispositio non solum à Deo in arboribus, verum etiam in creaturis ratione præditis observatur. Hæc quàm pulchra & speciosa Rachel erat, quàm quotquot respiciebant, linguis suis laudibus celebrare cogebantur: at vero quia infæcunda erat, à marito posthabebatur, eratque contemptui omnibus. Contra verò foror ejus Lia, quia vultum habebat turpem & deformem, nullus eam sine roga aspicere poterat: Deus autem, qui miscet amara jucundis, hæc ejus infecilitatem compellente voluit, dum eam sex filiorum, id est, Ruben, Simonis, Levi, Judæ, Isaacchar, Zabulon, & unius filia, quæ Dina vocabatur fecundam genitricem effecit: quomobrem à Jacob ma-

rito suo admodum amabatur, summoque in pretio habita erat. Hæret hic Tostatus, divinarumque ordinationum modum hisce verbis acutè ponderat : *Ecce quanta divina sapientia in rebus ordinatio : Rachel qua ante sibi ipsi felix habebatur, ut sororem despiceret, per sterilitatem depressa est, ut se miseram cognosceret : Et Lia, qua omnibus contemptibilis videbatur, fecunditatis abundantia sibi postea felix visa est.*

26. Veritatem istam per alium quendam Scripturæ locum confirmemus. Omnibus etenim notum est, quam fuerit Goliath Gygas, Philistæorum Dux generalis superbia tumidus, & temerarius, Israelitis vero formidabilis, utpote qui minus & exprobrationibus suis non timere tantum, sed & tremere & obstupescere faciebat quemvis validissimum Israelitici exercitus athletam, Saulem vero Regem præcipue : *Audiens autem Saul & omnes Israelita sermones Philisthai stupebant, & mirabantur nimis.* 1. Reg. 27. Alia quoque vice dum in conspectu populi Israelitici fortitudinis suæ ederet specimina, inquit facer textus : *Cum vidissent virum superant à facie ejus, timentibus eum valde.* Ergone possibile est nullum ex omnibus reperiri qui ei resistere, aut armis & fortitudinis suæ robore cum eo decretare possit ? ubi est Princeps Jonathas generoso adeo animo præditus, qui *Percussit stationem Philistinorum qua erat in Gabaa ?* 1. Reg. 13. 3. Nunquid hic est Jonathas ille adeo validus & in præliis exercitatus, ut non alio præterquam armigero suo comitatus inimicas Philistinorum copias aggredi, & generoso invictoque ausu bonam illorum partem occidere, reliquos vero, ut terga vertereat, atque ad salvandam vitam fuga sibi consulerent, cogere non dubitaret ? *Et ecce multitudo prostrata & huc illucque diffugiens.* 1. Reg. 14. 16. Quod si igitur Jonathas adeo expertus atque in accumulandis victoriis fortunatus erat, cur hunc Gygantis intolerabilem factum non mortificat, aut cur ejus elatam superbiam non retundit & reprimat ? Ergone qui hætenus integros adortus exercitus non formidavit, nunc ignavus & pusillanimis cum uno solo congredi timebit ? Nequaquam dubito quin Jonathas à Gygante ad solitarium certamen & duellum provocatus id ipsum generoso animo & ausu accepturus fuisset, nisi, ut Abulensis scribit, Deus ipsum specialiter retardasset & impedivisset : (Forte Jonathas aggressus fuisset Goliath singulari pugna, nisi quia Dominus cum compressit, scilicet reprimens

ejus animositatem.] Hoc autem suppositio- rationem ejus investigare maxime sum cupidus : num enim Deus hoc forte fecit suspicans Jonathan in duello isto superandum esse ? aut vero non conveniebat forte ut filius Regis alijus tanto vitam suam exponeret periculo ? Idemmet præfatus Doctor dicit, Deum noluisse permittere, ut Jonathas duabus fieret victoriis gloriosus, ideoque hanc de Gygante instantem victoriam Davidi reservasse, ut exaltationis & magnificentiæ suæ fieret origo : *Ve exaltaret David, contulit ei istum triumphum.* Neque enim uni soli impertiri victorias voluit.

27. In hisce autem Divinis legibus æternisque Decretis infinita Dei omnipotentia, quo ad Matthæum dispensabat, dum non unam solum prærogativam ei concessit, sed voluit ut pariter adhereret linguam, exerceret & calammum, in eo potius quam in arboribus simul conjunxit sanctitatis odorem atque fragrantiam, & in attrahendis ad Catholicam fidem gentilibus miram dulcedinem. Deus in eo non sicut in Lia & in Rachele pulchritudinem à fœcunditate sequestravit, sed per gratiosum quoddam hymenæum sibi desponsavit, & pulchritudinem spiritus per culpam minime deformis, & fœcunditatem paternitatis, utpote qui tot masculinos partus per fidem genuit, id est, omnes Æthiopiæ gentiles, nec jam unam duntaxat filiam Dinam sed Ephigeniam spiritualem filiam suam una cum ducentis aliis virginibus sodalibus Christo peperit. Non unam duntaxat, sed innumeras retulit victorias, dum jam velut alter Jonathas de multis inimicorum mundi, scilicet dæmonis, carnis, magorum exercitibus triumphavit, nunc velut alter David Gygantem quendam qualis Hyrtæus Æthiopiæ Rex erat cæcidit. Unde S. Petrus Damianus ait : *Inter omnes plane sanctos, qui de Cælesti gloria, de triumphato mundo victoria titulos intulerunt, beatus Matthæus mihi videtur insignis atque conspicuus, & quendam inter eos dignitatis obtinere primatum.* Ipse namque Catholicæ Prædicatoris honorem habuit ; sanctæ quippe Ecclesiæ fortis propugnator extitit, cujus videlicet lingua quasi acutissimi gladii Evangelii administratione Dominus infidelium corda tranxit, inquit Magnus Pontifex sanctus Gregorius. *Gloriam item habuit Evangelii Scriptoris ; nam Scripsit præ cæteris Evangelistis fuisse & exactè Christi Evangelium, quo*

Ecc 2

D. Greg. in pref. Evang. quasi

Tost. in 6. 30. Gen.

Abul. in 1. Reg. 18. 9. 7.

Ser. 49. f. 116. C.

*Matt. f.
3. col. 3.*

quasi signea fax noctem huius seculi & Ecclesia illuminat. O gloriosum Chrysolithum S. Mattheum Apostolum! Hic me cogit, ô inelyta Salaria civitas, ut fortunis tuis dum eum devotio- nis auro tibi alligatum & in sinu tuo requiescentem felicissime contineres sancte invidiam. Veruntamen jubila satis & exulta de hoc tam pretioso thesauro, quem utpote gemmam inestimabilem venerabunde possides. Nec dubita quia præstantissimus hic Chrysolithus continuus est se in Cives tuos evitabit favorum & gratiarum scintillas. A mutis tuis, nec non à mari quod argentea tibi pender tributa terreni pariter & infernales inimici, procul stabunt, nam Chrysolithum Dæmones fugiunt, argue- ment. Fiet itaque, ut vel pacis in te virecat oliva, vel victoria palma semper frondeat. Nunquam te aer turbato respiciet supercilio, nec

*Corn. à
Lap in c.
21. Apoc.
f. 327.
vol. 1. A.*

districtus tui fines tenebratum involvet ob- scuritati; quin portas inalterabilis conservabi- tur, & ab hoc pretioso Chrysolito cælesti heredi- tatis, Chrysolito enim proprium est scintillas ardentes emittere non ut ardeat sed ut luceat. Famem, quæ annonæ penuria nutritur, seculum istud nunquam videbit, nec ei permitte- tur, ut ad te infestandam portas tuas pede suo pulset, siquidem monile quoddam in sinu tuo elaudis, quod auri splendoribus eam continuo flagellabit: nam Chrysolitus quasi aurum fulgens videtur emittere ex se quasdam ardentes scintillas inquit Episcopus Halberstadiensis. Nos interea sancto huic Apostolo humillime supplicemus, ut Divinæ gratiæ aurum nobis impetrare digetur, ut animæ nostræ hic in terris merito, ac denum post hanc vitam gloria locupletentur in cel- lis.

SERMO TRIGESIMUS PRIMUS.

I N F E S T O

S. MICHAELIS ARCHANGELI.

Sancte Michael Archangele defende nos in pralio, ut non pereamus in tremendo iudicio.

Nulla est creatura in mundo, qua- tor habeat adversum se conspiran- tes inimicos, ac Homo, ut proinde homo jure merito dicere possit: *Angustia mihi sunt undique.* Dan. 13. 22. Integri namque miseriarum exercitus, ex fortissimis ærumnarum fortalitiis ipsum obsidione cingunt, & per extremarum necessitatum insultus in totalem perniciem eum redigere moluntur: *Semper malum aliquod viget, alterum vero præterit, & quod novum successurum est deinceps, nondum apparet;* inquit Euripides. Nulla est in Orbe fera, quæ suos ad eum dilaniandum non expandat & applicet unci pedes, vel ungues suos ad vitam ei eripiendam non exacuat. Imo (ô impietas inaudita!) ipsimet homines mu- tuas sibi inter se struunt insidias & stratagemata.

Unde vetus illud enatum est proverbium: *Homo homini lupus.* Adhæc quos ab inimico infernali quotidie recipit insultus, adeo sunt horribiles, & nisi à Divina gratia nova acciperet virium sufficientium subsidia, coegeret succumbere. *Accedit ad hoc* (inquit sanctus Valentinorum Archiepiscopus) *Dæmonum innumerabilium multitudo, quorum omnia visum studium est laqueos parare, suffodere foras, offensa defendiculum ponere, ut homines illaqueentur & suble- rantur, captantur demum & inter necem dedantur.* Unde Deus se vitricum potius homini exhibuisse videtur, quam patrem, eum ad se defendendum nulla ei profus arma subministra- rit. Canem etenim unguibus amavit; fortitudine Leonem, Ursu unci pedibus, astutia vulpem, leporem cursu, alis avem, unguibus aquilam,